

Suomen talous mittavien haasteiden edessä

Jarmo Kontulainen
Johtava neuvonantaja

Suomen Pankki

Mikko Spolander
Ekonomisti

Suomen Pankki

Maailmantalous on vuoden 2010 aikana alkanut toipua vakavimmasta rauhanaikaisesta talouskriisistään sitten 1930-luvun. Raha- ja finanssipolitiikalla on tuettu talouskasvua poikkeuksellisella tavalla, mikä on auttanut rahoitusmarkkinoiden tilan kohenemista ja talouden elpymistä. Rahoitusmarkkinoiden toimintakyky on palautettu, vaikka ongelmat eivät ole kokonaan poistuneet. Monissa maissa on edelleen huolia yritysten luotonsaannin riittävästä, kun tarve vahvistaa taseita hillitsee edelleen monien rahoituslaitosten luotonantoa.

Talouden tila on kohentunut siinä määrin, että eri maissa on valmistauduttu talouden elvytystoimien asteittaiseen purkuun. Talouspoliittisen keskustelun painopiste on siirtynyt rahoitus- ja talouskriisin hoidosta tulevien rahoituskriisin ehkäisyyn sekä julkisten talouksien pitkän aikavälin kestävyuden turvaamiseen.

Tuotantomienetykset suuria...

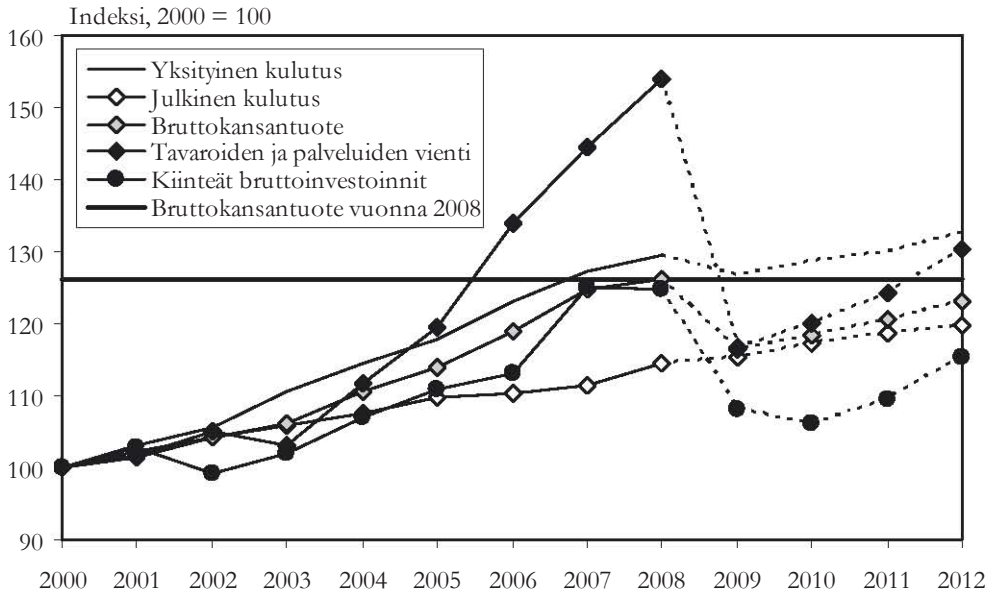
Suomessa bruttokansantuotteen määrä supistui 8 % vuonna 2009.¹ Pudotus oli huomattavan suuri sekä Suomen historiassa että kansainvä-

lisessä vertailussa. Tehdasteollisuuden arvonlisäys pieneni noin viidenneksellä, mikä heijasti ennen kaikkea viennin määrän voimakasta vähenemistä. Myös kotimarkkinoille suuntautuvan tuotannon määrä supistui huomattavasti. Vuodenvaihteen 2010 jälkeen teollisuustuotanto on kasvanut vuoden takaa mitattuna ja huhtikuussa tuotanto oli 7,5 prosenttia korkeammalla tasolla kuin vuotta aiemmin. Teollisuustuotanto on kuitenkin edelleen lähes 20 prosenttia pienempi kuin vuonna 2008.

Suomen Pankin (2010) maaliskuussa 2010 julkaistun ennusteen mukaan kokonaistuotanto kasvaa vuosina 2010–2012 selvästi hitaammin kuin ennen talouskriisiä. Keskimäärin kasvu jää alle 2 prosentin. Kokonaistuotanto jää vielä vuonna 2012 pienemmäksi kuin se oli vuonna 2008 (kuvio 1). Toipumista taantumas- ta hidastavat tuotantomienetykset erällä toimialoilla, ennen kaikkea elektroniikka- ja metsäteollisuudessa. Lisäksi uudet investoinnit ja tuotantorakenteen uudistaminen ja monipuolistaminen käynnistyvät hitaasti. Talouskasvua painaa myös se, että Suomen vienti on jäämäs-

¹ Perustuu 15.7.2010 käytettävissä olleisiin tilastoihin.

Kuvio 1. BKT ja kysyntäerät

Lähteet: Tilastokeskus ja Suomen Pankki.

sä jälkeen vientimarkkinoiden kehityksestä. Keskeinen syy on kasvun kannalta epäedullinen viennin rakenne. Myös yksityisen kulutuksen kasvu on melko vaimeaa, koska työttömyys pysyy suurena, ja investoinneista on kasvun moottoriksi vasta ennustejakson jälkipuolella. Julkisen kysynnän tuki talouskasvulle on suurimmillaan vuonna 2010, mutta tämä vaikutus pienenee sitä mukaa kuin elvytystoimet päättyvät ja valtio ja kunnat karsivat investointejaan. Taantuman myötä varastot ovat supistuneet voimakkaasti. Varastojen palauttaminen lähemmäksi normaalia tukee kasvua erityisesti kuluvana vuonna.

Työmarkkinoilla taantuman vaikutukset ovat jääneet arvioitua vähäisemmiksi. Työllisyystilanne ei ole heikentynyt siinä määrin kuin pelättiin. Silti työttömyys pysyy tuntuvana lähi-

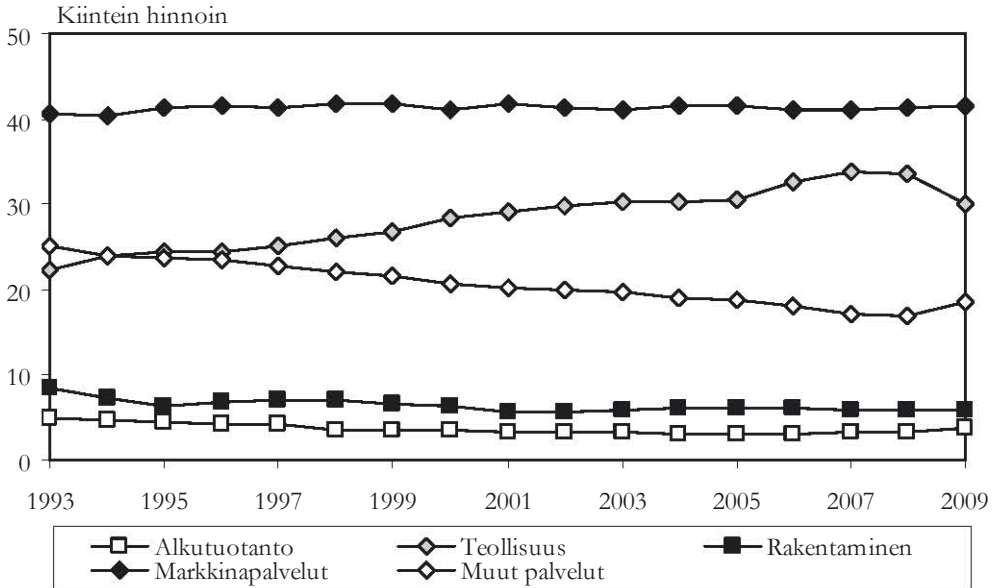
vuosina. Työvoiman kysynnän arvioidaan kasvavan tuotannon vauhdittuessa.

Inflaation ei näissä oloissa ennusteta muodostuvan ongelmaksi taloudelle. Palkkojen nousuvauhti puolittuu vuodesta 2008. Hinta- ja kustannuskehityksen aiempia ylilyöntejä ei kuitenkaan saada korjattua, vaan kilpailukyvyyn menetykset jäävät rasittamaan taloutta.

...ja osittain pysyviä

Suomen talouden rakenne on muuttunut merkittävästi 1990-luvun alun laman jälkeen. Muutosta ohjasi toisaalta lama ja siitä toipuminen, toisaalta globalisaatio. Heikoimpia yrityksiä niittänyt luova tuho, kilpailukyvyyn roima kohe-
neminen ja teknologiaklusterin voittokulku lisäsivät erityisesti teollisuuden ja ulkomaankau-

Kuvio 2. Toimialan osuus koko talouden arvonlisäyksestä kiintein hinnoin, %

Lähde: Tilastokeskus.

pan osuutta talouden tuotannosta. Samaan aikaan nopea tuottavuuden kasvu erityisesti teknologiaklusterissa loi vaurautta ja hyvinvointia talouteen.

Suomen talouden rakennemuutos on seurannut monella tapaa muissa teollisuusmaissa vallinneita trendejä. Teollisuuden roolin voimakas kasvu talouden veturina on kuitenkin poikkeuksellista kehittyneiden maiden joukossa.

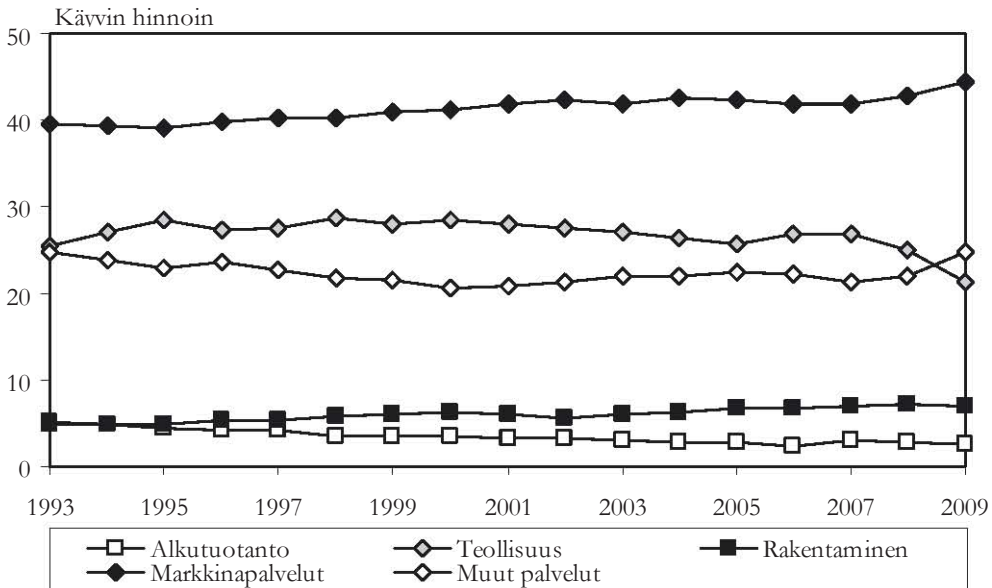
Globalisaation syvenemisen ja talouksien avautumisen myötä ulkomaankaupan osuus talouden tuotannosta on kasvanut merkittävästi kaikissa teollisuusmaissa. Erityisesti ristikkäiskaupan merkitys on korostunut globalisaation myötä.

Sen sijaan Suomessa teollisuus on kasvattanut rooliaan taloudessa. Kun muissa teollisuus-

maissa yksityisten palveluiden rooli taloudessa on korostunut erityisesti teollisuuden kustannuksella, Suomessa nimenomaan teollisuuden rooli on kasvanut ja yksityisten palveluiden² pysynyt lähes ennallaan alhaisella tasolla (kuvio 2). Vuonna 1993 teollisuus vastasi 22 prosentista talouden tuotannosta. Vuonna 2008 osuus oli noussut 33 prosenttiin. Samaan aikaan yksityisten palveluiden osuus tuotannosta pysyi jokseenkin ennallaan ja oli noin 41 prosenttia. Suomessa yksityisten palveluiden osuus talouden tuotannosta, työllisyydestä ja investoin-

² Yksityisiä palveluja ovat kauppa, majoitus- ja ravitsemustoiminta, kuljetus, varastointi ja tietoliikenne, rahoitus- ja vakuutus toiminta sekä kiinteistö- ja liike-elämän palvelut.

Kuvio 3. Toimialan osuus koko talouden arvonlisäyksestä käyvin hinnoin, %

Lähde: Tilastokeskus.

neista oli poikkeuksellisen alhainen kehittyneiden teollisuusmaiden joukossa vuonna 2008.³

Teollisuuden tuotanto-osuuden kasvun myötä tuottavuus on kasvanut Suomessa keskimäärin ripeämmin kuin useimmissa muissa teollisuusmaissa. Sekä tuottavuuden, teollisen tuotannon että ulkomaankaupan kasvun veturina on ollut teknologiateollisuus. Suomen ICT-toimialan kilpailukyky teknologisen kehityksen eturintamassa on ollut hyvä, minkä lisäksi globaali investointibuumi piti pitkään yllä muiden teknologiateollisuuden toimialojen kysyntää.

³ Tässä tarkastellaan miten talouden tuotannon toteutunut reaalin kehitys heijastaa talouden rakennetta ja sen muutoksia. Tästä syystä tarkastelu on kiinteähintainen. Ketjuindeksioinnin vuoksi toimialojen kiinteähintaiset tuotanto-osuudet eivät välttämättä summaudu 100 prosentiksi.

Kun arvioidaan teollisuuden merkityksen kasvua taloudessa, on pidettävä mielessä tuotannon hintojen ja määrien tilastointiin liittyvät ongelmat. Ne korostuvat Suomen kaltaisissa maissa, joissa korkean teknologian tuotteiden osuus teollisuuden tuotannosta on suuri. Tästä syystä tuotannon määrään perustuva tarkastelu voi olla osittain harhainen. Pelkkää tilastoharhaa se ei kuitenkaan ole. Teollisuuden osuus talouden työllisistä on alentunut Suomessa muita kehittyneitä teollisuusmaita vähemmän ja oli vuonna 2008 yksi maaryhmän suurimmista. Kiinteähintaisen tarkastelun tarkoitus on selvittää, miltä toimialoilta tuotannon kasvu taloudessa syntyy. Käypähintainen tarkastelu kertoo puolestaan, miten toimialat vaikuttavat talouden tulonmuodostukseen. Käyvin hinnoin mitattuna teollisuuden osuus Suomen talouden

tuotannosta ei ole kasvanut enää viimeisten kymmenen vuoden aikana. Yksityiset palvelut ovat puolestaan lisänneet osuuttaan talouden käypähintaisesta tuotannosta (kuviot 3).

Suomalaisen teollisuuden menestyksen ohella talouden rakenteen muutos kuvaa myös sitä, miten aiempaa kapeammilla hartioilla talouden ja hyvinvoinnin kasvu lepää Suomessa. Teollisuuden tuotantorakenne on toki monipuolistunut, mutta samalla talouden tuotantorakenteesta on tullut aiempaa teollisuusvaltaisempi. Tuotannon voimakas painottuminen teollisuuteen ja ulkomaankaupan merkityksen korostuminen lisäävät maailmantaloudessa syntyvien heilahteluiden välittymistä Suomeen. ICT-buumin aikana Suomen talouden tuotantorakenne oli poikkeuksellisen suotuisa, mikä vaimensi maamme alttiutta maailmantalouden heilahteluille. Sitä mukaa, kun ICT:stä on tullut toimiala muiden joukossa ylä- ja alamäkiin, talouden ”immunteetti” on vähentynyt.

Suomen talouden herkkyyks maailmantalouden suhdanteiden muutoksille konkretisoitui rajulla tavalla syksyllä 2008 puhjennun maailmantalouden taantumana aikana. Viennin romahtaessa tehdasteollisuuden arvonlisäys pieneni noin viidenneksellä vuonna 2009 ja BKT supistui liki 8 prosenttia. Eniten supistui teknologiateollisuuden ja metsäteollisuuden tuotanto. Sen sijaan palveluiden tuotanto pieneni vain 4 prosenttia.

Taantuma muutti Suomen talouden rakennetta kertaaheittolla vähemmän teollisuusvetoiseen suuntaan. Samalla tuotannon rakenne muuttui tulonmuodostuksen kannalta aiempaa epäedullisemmäksi. Keskeinen kysymys on, kuinka suuri osa näistä muutoksista jää pysyväksi. Tuotannon rakenteen muuttuminen aiempaa työvaltaisemmaksi vaimentaisi tuottavuuden ja talouden kasvua. Kasvun hidastumi-

nen vaikeuttaisi puolestaan julkisen talouden vakauttamista pitkäaikaisesti.

Kriisin vaikutuksista tuotantopotentiaaliin voidaan esittää eri suuntiin vieviä periaatteellisia arvioita. Yleinen tulema aiheuttaa viime aikoina käsitellessä selvityksissä on, että tuotantopotentiaali on monissa maissa pienentynyt rahoitus- ja talouskriisin myötä. Tutkimusten mukaan potentiaalinen tuotanto väheni aiemmissä kriiseissä keskimäärin $1\frac{1}{2}$ – $2\frac{1}{2}$ % ja vakavissa kriiseissä 4 % (Furceri ja Mourougane 2009). Tuotantopotentiaalinen pienemmenen – jonka nähdään merkittävältä osin ajoittuvan vuosiin 2009–2010 eri maissa – arvioidaan yleisesti olevan luonteeltaan tasopudotus. Potentiaalisen tuotannon kasvuvauhdin ei sen sijaan arvioida kärsineen kriisistä.

Finanssipolitiikalla vaikutetaan keskipitkän aikavälin näkyymiin

Suomen Pankin maaliskuun 2010 ennusteen mukaan julkisen talouden tasapaino-ongelmat eivät ratkea lähivuosina. Alijäämä jää runsaan 3 prosentin tuntumaan, minkä seurauksena velka-aste jatkaa nousemista lähivuosina, jos vero- ja menoperusteisiin ei tehdä selviä muutoksia. Julkisen talouden osalta ennuste on luonteeltaan painelaskelma, jossa finanssipolitiikan oletettiin pysyvän muuttumattomana, jolloin alijäämä- ja velkalukuihin kuvautuu koko finanssipolitiikan sopeuttamistarve. Todellisuudessa velkakierteen estäminen edellyttää jo ennustejaksolla julkisen talouden jonkinasteista vahvistamista eli tulo- tai menoperusteiden pysyvälunonteista sopeutusta. Finanssipolitiikan kiristämällä on puolestaan vaikutus talouden kehityksuraan. Näitä vaikutuksia arvioidaan ennusteen yhteydessä erillisellä laskelmalla.

Laskelmassa muodostettiin vaihtoehtoinen kehitysura, jossa julkisen talouden tasapainoa vahvistetaan asteittain vuosina 2011–2015.⁴ Kaavamaisena oletuksena oli, että tulo- ja menoperusteita muutetaan siten, että vuosittain budjettivaikutus olisi noin 1,5 mrd. euroa julkisen talouden tasapainoa parantava, mikä vastaa julkisuudessa olleita arvioita julkisen talouden sopeuttamistarpeesta. Finanssipolitiikan kiristämisestä tehtiin teknisluonteinen oletus, jonka mukaisesti puolet siitä kohdistuu julkisiin menoihin ja puolet verotuksen kiristämiseen. Verotuksen kiristämisen on oletettu kohdistuvan puoliksi välillisen ja ansiotulojen verotuksen kiristämiseen.⁵ Taluskehitys vuosiksi 2010–2015 on arvioitu normaalia pidemmällä suhdanne-ennusteella, jossa taloutta koskevat häiriöt palautuvat kohti pitkän aikavälin keskiarvoansa vuoteen 2015 mennessä (taulukko 1). Perusurassa talouskasvu nopeutuisi 3 %:n vauhtiin vuonna 2015.

Julkisen talouden vakauttamisella on monia vaikutuksia taluskehitykseen. Menojen pienentäminen vähentää julkisen talouden työllisyyttä ja kotimaista kysyntää. Julkisten menojen leikkaus ei synnytä korvaavaa yksityisen kulutuksen kasvua, ja näin kokonaiskysyntävaikutukset ovat negatiiviset. Kokonaiskysynnän pieneneminen heikentää työn kysyntää ja palkkasumman kasvua. Tämä vähentää kotitalouksien ostovoimaa, mikä puolestaan supistaa yksityisen kulutuksen kasvua. Vastaavasti työn verotuksen kiristäminen nostaa palkkoja, vähentää työllisyyttä ja lisää työttömyyden hoito-

menoja.⁶ Arvonlisäveron korotus puolestaan vähentää ostovoimaa ja hidastaa siten kulutuksen kasvua. Kaiken kaikkiaan finanssipolitiikan kiristäminen hidastaa tuotannon kasvua keskimäärin 1/2 prosenttiyksikköä vuosina 2010–2015.

Julkinen talous suurien haasteiden edessä

Julkinen talous kohenisi oletettujen vakauttamistoimien ansiosta tuntuvasti. Rahoitusali jäämä jotakuinkin poistuisi vuoteen 2015 mennessä, kun se muuttumattoman finanssipolitiikan mukaisesti arvioituna olisi runsaat 3 % suhteessa BKT:hen. Perusjäämä muuttuisi ylijäämäiseksi vuonna 2013, josta se edelleen hieman kasvaisi. Laskelman mukaan oletettu vakautus riittäisi kääntämään valtion ja kuntien yhteensasketun velka-asteen laskuun.

Tarkastellun suuruinen finanssipolitiikan kiristäminen ei olisi kuitenkaan riittävä tuottamaan kestävästä kehitystä julkiseen talouteen. Velka-aste ei alene riittävästi ennen 2020-luvun alkua, jolloin ikääntymismenojen kasvu kiihtyy tuntuvasti. Julkisen talouden rahoitusasema alkaa tuolloin nopeasti heikentyä. Jotta 60 prosentin velkasuhdetavoitteessa pysyttäisiin, tarvittaisiin pitkällä aikavälillä keskimäärin vielä tuntuva lisäsopeutus julkiseen talouteen. Talouden rakenteesta johtuva kohtalaisen hidas talouskasvu ennustejakson jälkeen lisää julkisen talouden sopeuttamistarvetta. Laskelmiin mukaan otetuilla toimenpiteillä katettaisiin

⁴ Ks. *Vaihtoehtoislaskelma: julkisen talouden vahvistaminen*, Suomen Pankki (2010, s. 68–70).

⁵ *Laskelmia eri politiikkatoimenpiteiden vaikutuksista* ks. Kinnunen ja Railavo (2010).

⁶ Näiden arviointien tekemisessä on käytetty dynaamisilla vaikutuksilla laajennettua kestävyyslaskelmaa. Se on esitelty Kinnusen ja Kostiaisen (2010) selvityksessä.

Taulukko 1. Julkisen talouden vahvistamislaskelma

	e2011	e2012	e2013	e2014	e2015
BKT:n määrän muutos					
Perusura	1,8	2,2	2,0	2,3	3,0
Vahvistamisura	1,2	1,6	1,5	1,8	2,5
Työllisten määrän muutos perusurasta, 1000 h.	-6	-12	-19	-25	-29
Julkisen talouden rahoitusjäämä					
Perusura	-3,5	-3,2	-3,3	-3,4	-3,6
Vahvistamisura	-2,9	-1,9	-1,2	-0,7	-0,3

Lähde: Suomen Pankin laskelmat.

noin kolmannes koko julkisen talouden kestävyysvajeesta.

Vaikka oletettu finanssipolitiikan vahvistaminen ei riitä takaamaan julkisen talouden rahoituksen kestävyyttä pitkällä aikavälillä, se vähentäisi jo tuntuvasti julkisen talouden myöhempää sopeutustarvetta. Samaan suuntaan toimisi odotettua ripeämpi talouskasvu. Velkaasteen alentaminen puskuroisi finanssipolitiikan kiristystarvetta ja tasoittaisi siten ajallisesti finanssipolitiikan kiristämisestä aiheutuvan rasituksen jakautumista sukupolvien välillä.

Keskipitkän aikavälin näkymät epävarmat

Tulevien vuosien talouskasvu riippuu eri laatuista tekijöistä. Lyhyellä aikavälillä kysymys on tyypillisistä suhdanne-ennusteiden oletuksista. Suomen talouden osalta tärkein oletus koskee maailmantalouden ja erityisesti Suomen vientimarkkinoiden kehitystä. Monet muut, erityisesti talouspolitiikkaa koskevat oletukset koskevat päätöksiä, jotka ajoittuvat usealle vuodelle ja ovat vaikutuksiltaan niin pitkäaikaisia, että arvioita niiden vaikutuksista suhdanne-ennusteissa ei usein ole mukana. Vaikutuk-

siltaan pitkäaikaisia ovat myös yritysten tekemät, investointeja, tutkimusta ja tuotekehitystä sekä tuotannon suuntaamista koskevat, strategiset päätökset.

Suomen Pankin maaliskuussa 2010 julkaistun ennusteen jälkeen maailmantalous on jatkanut elpymistään odotettua nopeammin. Erityisesti Suomelle tärkeissä vientimaissa Saksassa, Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa kasvu on nopeutunut. Mutta myös uusia uhkakuvia on muodostunut. Yhdysvalloissa asuntomarkkinat eivät ole toipuneet odotetusti. Työmarkkinoiden tila ei ole vahvistunut odotetusti ja pitkäaikaistyöttömyys on kasvussa. Euroopassa, erityisesti Saksassa, talouskehitys on sen sijaan ollut odotettua selvästi parempaa. Vienti on hyötynyt hyvästä kilpailukyvyistä ja valuuttakurssin heikentymisestä, kotimarkkinoilla tilanne on parantunut työttömyyden käännyttyä laskuun.

Rahoitusmarkkinoilla maaliskuun jälkeen kehitys on ollut kaksijakoista. Pankkien luottoehdot ovat edelleen normaalia kireämpiä, mutta luottojen kysyntä on alkanut elpyä. Rahoitusmarkkinoiden ja erityisesti pankkisääntelyn suunniteltu tiukentuminen tulee vaikuttamaan luottomarkkinoiden tilaan ja talouskas-

vuun. Säätelyn lisääntyminen ohjannee suurempia yrityksiä hankkimaan velkarahoitusta entistä enemmän suoraan markkinoilta. Pienten ja keskisuurten yritysten rahoituksen saata- vuus saattaa kiristyä tulevaisuudessa, jos sääntelymuutokset suunnitellussa muodossa otetaan käyttöön.

Euroopan valtioiden velkakriisin kärjistyminen on ollut maaliskuun jälkeen suurin yksittäinen kansainvälisiä rahoitusmarkkinoita häiritsevä tekijä. Voimakkailta yhteisillä toimenpiteillä, joihin ovat osallistuneet EU-maiden ohella komissio, Euroopan keskuspankki ja kansainvälinen valuuttarahasto IMF, tilanne on saatu hallintaan ja kriisin leviäminen toistaiseksi estettyä. Kreikasta lähtenyt velkakriisi on vahvistanut EU-maiden talouspolitiikan koordinaatiota.

Suomen talouskehitys on viennin kautta riippuvainen maailmankaupan kehityksestä. Suomalaiset vientiyritykset voivat kuitenkin omilla toimenpiteillään vaikuttaa siihen miten ne maailmalla menestyvät. Tutkimus- ja tuotekehittelymenot ovat Suomessa keskittyneet voimakkaasti harvoille toimialoille, erityisesti elektroniikkateollisuuteen. Maailmanlaajuinen taluskriisi on muuttanut Suomen talouden rakennetta merkittävästi. Vuosina 2008–2009 teollisuuden osuus talouden tuotannosta ja työllisyydestä supistui rajusti. Samalla palvelujen osuus kasvoi. On luultavaa, että osa muutoksesta jää pysyväksi. Tällä on vaikutusta tulevaan talouskasvuun, sillä tuottavuuden kohe- neminen palveluiden tuotannossa on perinteisesti hitaampaa kuin tehdasteollisuudessa. Myös väestön ikääntymisen voidaan odottaa hidastavan tuottavuuden kasvua.

Tehdasteollisuuden tuotannon pieneneminen näkyy myös vaihtotaseessa. Vaarana on, että se muuttuu lähivuosina alijäämäiseksi, kun

tavaravienti elpyy hitaasti eikä palveluiden vienti kykene täyttämään tavaraviennin supistumisen jättämää aukkoa. Suomi kansantalou- tena alkaisi velkaantua ulkomaille.

Se toteutuuko hitaan kasvun uhkakuva, riip- puu pitkälti niistä talouteen vaikuttavista päätöksistä, joita tehdään tai jätetään tekemättä. Nämä päätökset koskevat ennen kaikkea kas- vun perustan vahvistamista, suomalaisen tuotannon hintakilpailukyvyn ylläpitämistä sekä julkisen talouden kestävyuden turvaamista.

Jos rakenteiden uudistamisessa edetään hi- taasti, talouden tuottavuuden kasvu jää pieneksi ja varsinkin julkisten peruspalvelujen tuotan- nossa toivottua vähäisemmäksi. Työurat eivät pitenisi siinä määrin kuin on tavoiteltu. Tällöin julkisen talouden vakauttamisessa jouduttaisiin turvautumaan merkittävässä määrin veronko- rotuksiin ja menojen leikkauksiin. Erityisesti työn verotuksen kiristäminen heikentää työllisyyden kasvuedellytyksiä. Vaikka kokonaistuotannon kasvu jatkuisi kohtalaisena, tuotannon ja tulojen taso pysyisi aiemmin odotettua alem- pana. Tämä ei takaisi riittävää rahoituspohjaa julkisille palveluille.

Talouden rakenteita uudistettava

Mitä tulisi tehdä, jotta kriisin aiheuttamat tuotantomenetykset saataisiin kurottua umpeen? Työurien pidentäminen tukisi merkittävästi valtion ja kuntien talouden saattamista kestä- välle pohjalle. Yksinään se ei kuitenkaan riit- täisi. Julkisten peruspalvelujen tuottavuuden pitäisi lisäksi parantua selvästi. Tähän tarvitaan uudenlaisia toimintatapoja ja toimintojen uu- delleenorganisointia sekä tieto- ja viestintäteknii- kan tarjoamien mahdollisuuksien nykyistä parempaa hyödyntämistä. Tuottavuuden kas- vun myötä kuntien työvoimatarpeen kasvu hi-

dastuisi, mikä pienentäisi menojen kasvua ja vapauttaisi työvoimaa yksityisen sektorin käyttöön. Myös verotuksen rakenteen uudistamisella voitaisiin tukea julkisen talouden kestävyttä ja talouden kasvuedellytyksiä. Eri veromuodot vaikuttavat eri tavoin mm. työvoiman kysyntään ja tarjontaan. Verotuksessa tulisivin suosia sellaisia toimia, joilla edesautetaan työllisyyden kasvua ja työllistämistä.

Myös palkanmuodostusta tulisi tarkastella uudelleen. Lisäksi tarvittaisiin muitakin toimia, mm. koulutus-, tutkimus- ja energiapolitiikka. Yhdessä nämä toimenpiteet vahvistaisivat monin eri tavoin talouden kasvuedellytyksiä: työvoiman määrä lisääntyisi ja tuottavuuskehitys nopeutuisi. Näin tuotanto palaisi kohti aiempaa kasvu-uraa ja kriisin aiheuttamia menetyksiä saataisiin kurottua umpeen. Tämäkään tie ei olisi nopea, sillä rakenteiden uudistamisen vaikutukset näkyvät vasta ajan myötä. Samaa aikaan ikääntyminen on viemässä työvoimaa pois työelämästä kiihtyvään tahtiin. Tämä

alleviivaa toimenpiteiden nopean toimeenpanon tärkeyttä. Epävarmuus talouspolitiikan suunnasta voi edelleen vahvistaa kasvun kannalta vahingollisia kehityssuuntia ja siten heikentää mahdollisuuksia talouskasvun nopeutumiseen. □

Kirjallisuus

- Furceri, D. ja Mourougane, A. (2009), "The effect of financial crisis on potential output: new empirical evidence from OECD countries", OECD Economics Department Working Papers No. 699.
- Kinnunen, H. ja Kostiainen, J. (2010), "Julkisen talouden kestävyys taantuman jälkeen: tarkasteluja politiikkavalinnoista", BoF Online 1/2010, Suomen Pankki.
- Kinnunen, H. ja Railavo, J. (2010), "Politiikkasimulointeja julkisen talouden vahvistamisesta Suomessa", BoF Online, 7/2010, Suomen Pankki.
- Suomen Pankki (2010), "Talouden näkymät", *Euro & Talous*, Erikoisnumero 1/2010.